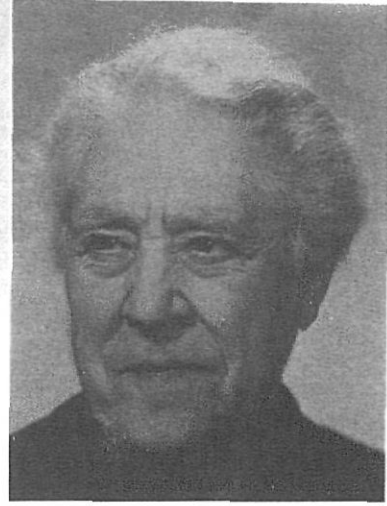

*Bon any, de la lleganyosa
que no hi ven e un dit del nas,
no' sab la lletra que posa
al davant del cartipàs.*

FOTOGRAFIES: MIQUEL BATALLER

L'última felicitació autògrafa de Caterina Albert, a l'edat de noranta-cinc anys.

Les dedicatòries en vers de Víctor Català

LLUÍS ALBERT

L'escriptora Caterina Albert era una dona molt cordial i atenta. En aquest sentit, qui hagués intentat endevinar com era Caterina Albert partint de les aspres proses que signava amb el pseudònim de Víctor Català, s'hauria errat de mig a mig. La doble personalitat que ofereixen molts artistes a través de les seves obres o bé en el tracte personal, era en el cas de Caterina Albert molt acusada: amb la ploma als dits es trasmudava i es convertia en Víctor Català. Jo mateix, havia de fer un esforç d'imaginació per identificar la meva afable padrina, la que em regalava la «rabassa» per Nadal, —versió empordanesa de la mona de Pasqua,— amb la ferrenya Víctor Català, autora d'aquelles narracions tan crues que la van immortalitzar.

L'amable cortesia de Caterina Albert es fa palesa en les innumbrables dedicatòries que durant la seva llarga vida va estampar en àlbums d'autògrafs o en llibres seus que li portaven per signar.

El que resulta curiós i significatiu és que, gairebé totes les dedicatòries de la insigne prosista escalenca són en vers. No es necessita ser un gran psicòleg per endevinar en aquest fet, força insòlit, una frustració poètica de Caterina Albert, faceta que va restar sempre empallidida per la seva resplendent aurèola d'excel·lent narradora. Una cosa semblant li va passar a Joaquim Ruyra. I és que, en els artistes ambivalents, les comparances es fan inevitables i una de les dues vessants de la personalitat n'ha de quedar per força perjudicada. Així, Josep Miracle, en la biografia de Caterina Albert, diu: «en la valo-

Façana del clos del Pastor de l'Escala, actual Museu arxiu de Víctor Català.

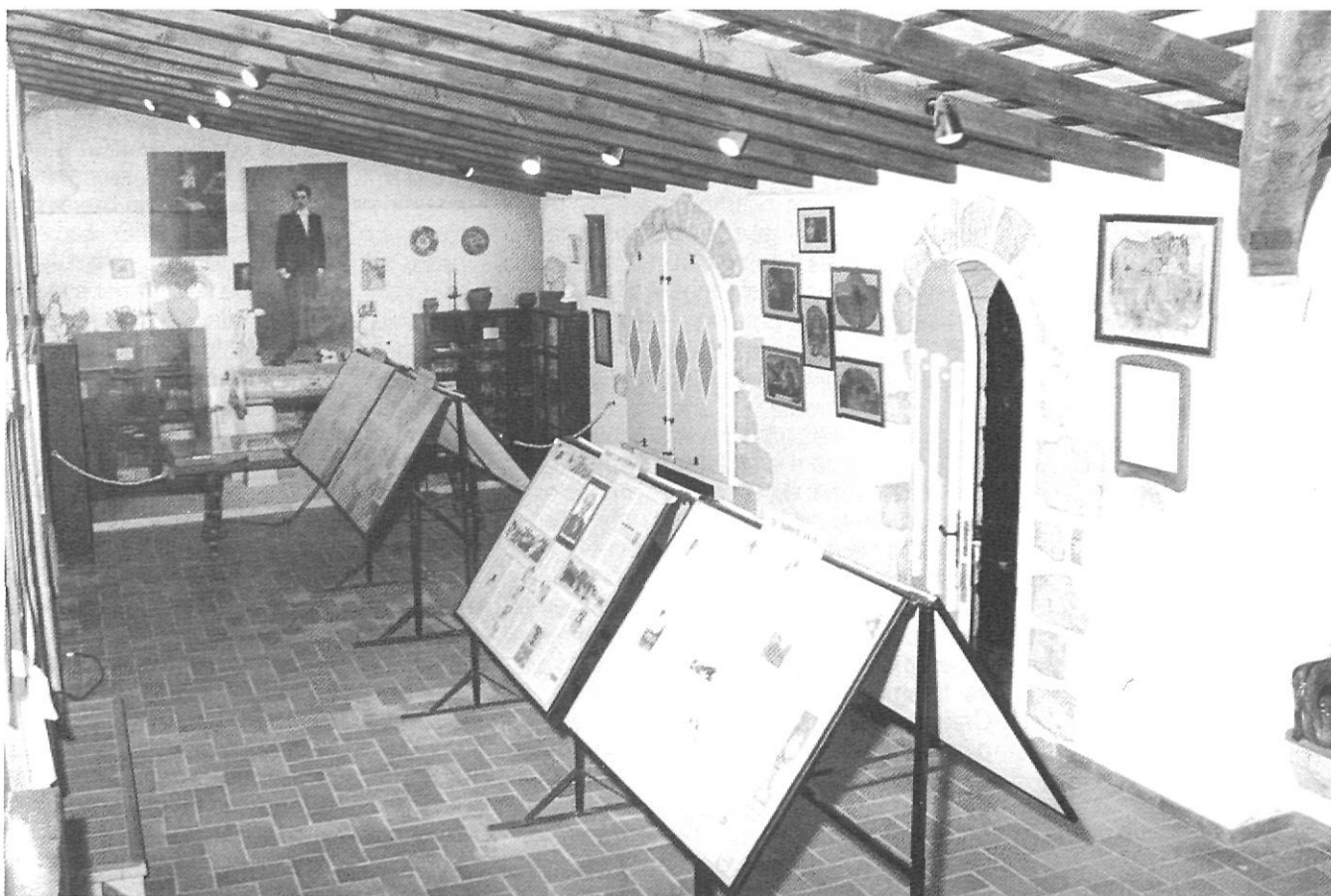
ració literària de Víctor Català s'ha desestimada pràcticament tota la part poètica. És evidentment d'una factura inferior a la seva prosa»¹.

Una vocació poètica

En el cas de Caterina Albert, la vocació poètica que revelen les seves dedicatòries no ens hauria d'estranyar. Hem de tenir en compte que va entrar a la pales-

tra literària com a poetessa. Fou concretament en els Jocs Florals d'Olot de l'any 1898. Caterina Albert —encara no era Víctor Català—, hi va concórrer amb dues obres en vers: el monòleg *La infanticida* i el poema *El llibre nou*, que li van ser premiades. A més, no hem d'oblidar que el seu debut en el camp de les lletres —ja com a Víctor Català—, fou l'any 1901, amb la publicació de les obres *El cant dels mesos* i *Quatre monòlegs, totes elles en vers*. Malgrat aquests antecedents, el sorollós èxit assolit poc després amb els reculls de contes tràgics *Drames rurals* (1902) *Ombrívols* (1904), i sobretot amb la novel·la poemàtica *Solitud* (1905), la van consagrar definitivament com a prosista per excel·lència de les lletres catalanes d'aquella època. Caterina Albert, però, portada de la seva dèria poètica, el mateix any 1905, poc després de l'esclatant sucès de *Solitud*, va compaginar un recull de poesies a base de treballs de la seva juvenesa i el va publicar amb el títol de *Llibre blanc*. Amb tot i que alguna de les composicions, —com *L'oca blanca*—, va merèixer càlids elogis, el donar-lo a llum en aquells moments, després de l'eufòria entusiasta que havia despertat *Solitud*, crec sincerament que va ésser molt inoportú. Uns anys abans, el *Llibre blanc* hauria estat acollit segurament amb la mateixa benèvola simpatia que va merèixer a Maragall l'aparició de *El cant dels mesos*. El més

Interior del Museu-arxiu.

negatiu de la qüestió va ser que aquesta experiència, —que forçosament havia de resultar decebedora per a l'autora,— va estroncar una vocació poètica que podria haver donat fruits molt més assaonats. Així ho demostren algunes poesies que he trobat escorcollant els seus papers.

Però, en el posterior i gairebé definitiu mutisme de Víctor Català com a poetessa, hi va contribuir decisivament un factor circumstancial: l'època. Com a poetessa d'inspiració netament romàntica, Caterina Albert havia nascut uns anys massa tard. Tal com diu Joan Ferrerós en l'antologia *Poetes de l'Empordà*, la versificació de Caterina Albert «discorre entre aquella severitat apassionada de la poesia joc floral i l'espontània frescor maragalliana»². Els seus ídols foren, efectivament, mossèn Cinto, Guimerà i Maragall. No és pas casual, doncs, que els dediqués tres sengles poesies.

Al marge dels corrents imperants

Caterina Albert era prou intel·ligent per comprendre que la seva poesia havia quedat al marge dels corrents llavors imperants. La seva prosa magistral s'havia salvat amb treballs de la fúria iconoclasta de la novella estètica noucentista que s'anava imposant. Però, la seva poesia, de reminiscències clarament renaixentistes, hauria estat fulminada despietadament per

aquella «tramuntanada irreverent» del noucentisme. Així el qualifica Gaziel en el pròleg a les *Memòries literàries de Narcís Oller*³.

L'epidèmia del noucentisme no solament causà víctimes entre els literats. De la seva ferotge virulència en dóna idea el fet que, els edificis cabdals de l'arquitectura modernista de l'Eixample de Barcelona, que avui són orgull de la ciutat comtal, des de la Pedrera al Palau de la Música Catalana, van ser blanc predilecte de les ires juvenívoles d'articulistes tan anomenats com Carles Soldevila, Manuel Brunet i Rafael Tasis⁴.

Pel que hem dit, es comprendrà que després del *Llibre blanc*, Caterina Albert ja no gosés publicar cap més recull poètic. Només l'any 1918, tímidament, va tirar als Jocs Florals de Barcelona la poesia *Cavalls del port*, que va ser premiada amb un segon accèssit a l'Englantina d'Or.

Caterina Albert es considerava una versaire intuïtiva. La seva versificació franca i planera de conceptes i la seva rima musical contrastaven amb l'alambinat formalisme acadèmic de la poesia noucentista. En una carta del 19 de novembre de 1941 adreçada a Joan Llongueres, encara li confessa amb la seva proverbial modèstia: «Per vergonya meva, no he obert mai una *Retòrica i poètica*. Una quarantena d'anys abans ja ho havia advertit als lectors del *Llibre blanc* en les següents estrofes que encapçalen una de les parts:

Caterina Albert, del lliit estant, escriu una dedicatòria per al seu amic, el poeta Octavi Saltor.

Autoretrat de Caterina Albert, i uns versos autògrafs de 1918.

A amica Albert, acompanyant
li un petit present de Veyà, en 1918,

Trueta, Trueta, auri gueta care
del pis all gel cabell curt,
quan te despartí el non dia
surt a la finestra, surt.
Veuvi, que et Veyà ben'ficia
que correu quan dorin tatuou
al passar per casa teva
taurbe' l'han deipal quelesou.
Com et tan enjogassada
l'han pentat feguet d'orient
e per quan te fais rucays
uu... dimpatete pretendent.

Melior, Gaspar y Balbador.

A amica Albert y Paradi!

Anàrquiques, revesses de fons i de mesura, fruits naturals del viure protèic i bullidor, no es van forjar eixes notes «segons literatura», que eixiren com volgueren del motlle de mon cor.

No hi cerquis primmirades fineses acadèmiques, no hi cerquis ardideses sublimes del pensament; cerca-hi tan sols reflexes de sensacions endèmiques que en altres dies feren mon goig i mon turment.

Al marge de qualsevol avaluació literària, —que com a música de professió no em considero persona adequada per fer-la—, del que sí puc donar fe és de l'extraordinària facilitat versificadora de la meva tia, ja que moltes dedicatòries eren gairebé improvisades. Més d'una vegada, en els darrers anys de la seva vida, havia estat testimoni d'escenes semblants a la que descriu: en la seva cambra de l'Escala, del llit estant, rebia la visita d'uns admiradors que li portaven exemplars dels seus llibres o àlbums d'autògrafs per signar; després d'una estona de cordial conversa, anaven a donar un tomb per la vila o a comprar

un pot d'anxoves. Quan retornaven ja es trobaven feta la corresponent dedicatòria, específica per a cadascun d'ells i adient a les seves circumstàncies personals.

Antologia de dedicatòries

Per la seva significació especial, presideix aquesta breu col·lecció de dedicatòries la que figurava estampada en una gran llaçada blanca que cenyia la corona mortuòria que Víctor Català va ofrenar a les despulles del seu venerat Àngel Guimerà. Era l'any 1924, en plena dictadura del general Primo de Rivera, quan la bandera catalana estava rigorosament prohibida...

Oh, noble ànima encelada,
tenyeix aquesta llaçada
dels colors més del teu grat,
i amb ells amortallada
entra a la suprema estada,
seu de la immortalitat.

A la poetessa Rosa Sagan, en un exemplar de *Jubileu*

Dels anys que engendraren
aquest «Jubileu»
la feble memòria
desperta una veu...

En l'album de Miriam Batens (Postfija)

Si l'usta, creata y quieta
 - den misteri i desconfiat -
 la la persona discreta
 d'un crepuscle ennuvolat
 i quina interrogant ben fina
 ha perfidat el dute
 que no l'interfere o endevina
 l'ant del meu aspect savi?
 Si l'usta, creata y quieta
 que he entrat en un espai tard,
 i quina enigma ennuvolat, si l'usta
 que m'ha ferit com un dute?
 Mes, aqueix som de misteri
 que jo may he d'eliminar
 des de el text d'un instant
 que m'ajudi a tornar.
 En, en aquesta obra;
 per l'altre passat jo
 i entremés, la fantasia
 fent de bon i mitjà adon.

Del original poemada
 de paginatges y ambient epòlic,
 en J. Commlerum, agraïment a
 gentils deson i el record i el dute.
 (Poesia en "Solitud" de nou edició)

A Enriqueta Bassins.

Plau-me la designació
 de portar d'aquest palau,
 car, amb sols l'obligació
 de donar tomb a la clau
 queda llesta ma missió
 i jo complert com un brau.
 Ara manca lo millor;
 que a la gloriosa allau
 que m' seguirà a retaló,
 li donis pas franc, si et plau,
 per omplir de resplendor
 l'immaculada buidor
 d'aquest virginal palau.

Desembre 1952

Jo tenia...

Jo tenia uns amics y no ho sabia...
 Jo tenia uns amics...
 Beneït sia el dia
 -ric entre els dies rics-
 en que m van dir allò que no sabia;
 que tenia uns amics...
 Amics que abans d'ahir no coneixia
 -no per novells més xics-
 donem-nos l'encaixada i el bon dia
 propis dels vells amics.

Desembre 1952.

Manuscrits de
 Caterina Albert, i
 l'escriptora segons
 un dibuix d'Enric
 Marquès.

Déu vos pac, la Dama
 vostre gentil do...
 De la galania,
 el deutor, sóc jo.

(1952)

A un matrimoni empordanès

En recordança del diví paratge
 que a vosaltres i a mi donà bressol,
 fent de tots els seus fills un sol llinatge
 trempat pel mateix vent i el mateix sol.

A Anna M. Pàmies, promesa de Josep
 Tremoleda, que havia d'esdevenir la incan-
 sible i anònim promotor de la nostra cul-
 tura al qual devem, entre altres
 realitzacions, la meritíssima revista infantil
Cavall Fort.

Jo tenia uns amics i no ho sabia...
 Jo tenia uns amics...
 Beneït sia el dia
 -ric entre els dies rics-
 en què em van dir allò que no sabia:
 que tenia uns amics...
 Amics que abans d'ahir no coneixia
 -no per novells més xics-
 donem-nos l'encaixada i el bon dia
 propis dels vells amics.

(Desembre 1952)

En l'estrena d'un àlbum d'autògrafs
 d'una amiga

Plau-me la designació
 de portar d'aquest palau,
 car, amb sols l'obligació
 de donar tomb a la clau,
 queda llesta ma missió
 i jo, complert com un brau.
 Ara, manca lo millor:
 que a la gloriosa allau
 que m' seguirà a retaló,
 li donis pas franc, si et plau,
 per omplir de resplendor
 la immaculada buidor
 d'aquest virginal palau.

(Desembre 1952)

A un matrimoni amic

Uns mots escadussers sobre un full blanc
 res diuen si no porten res al flanc.
 Més, prenen de repent significat
 si es fan portaveu de l'amistat.

Als amics, de l'amic, pel prec gentil
 els sien donades mercès mil.

Al fill de l'escriptor i bibliòfil enquadernador,
 en Ramon Miquel i Planas i a la seva
 nora, posat en un magnífic exemplar de
Solitud que ell va enquadrar artísti-
 cament

Mercès permeteu que us doni
gentil dama, amic gentil,
per voler que avui consoni
amb el vostre, el nom insmil
de l'autor, en l'humil obra
que vostre pare exalçà
amb sols projectar-hi a sobre
l'encís màgic de sa mà.
Que aquestes minses paraules
sien reverend tribut
al preclar Miquel i Planas
que per dissort hem perdut.
(20 de maig de 1953)

Llibre que en la mà preneu,
doneu-li bona acollida
i si en ell vaig fer fallida
a tall de bon Cirineu
ajudeu-me a dur la creu..

A J.B. Solervicens, donant-li les gràcies
per una felicitació nadalenca

Un espurnic d'estrella
perfora l'horitzó;
la lluminosa abella

Darrera visita a
Barcelona de
Caterina Albert, l'any
1952, acompanyada
de la seva germana i
del nebot Lluís
—autor d'aquest
article— amb la seva
muller.

titilla en la foscor.
Mercès, Senyor i Mestre
per vostra gran mercè...
l'espurna del vostre estre
féu mon Nadal serè.

.....
Un nom? Una ratlla?..
Si voleu tan poc
ben aspra jo fóra
si no us feia el joc.
La ratlla aquí resta,
aquí resta el nom
com febles penyores
d'un pas pel tocom.

A la Societat Coral «La Floresta», de
Sants (Barcelona), després d'una cantada
oferta a la casa de Caterina Albert, a
l'Escala.

Oh veus humanes amb ressons divins,
que del clam instintiu feu harmonia!
Oh nobles veus que heu desvetllat eix dia
condormit en la calda dels confins!
Del dolç encís, que, generosament
li fornireu, en hora benhaurada,
mercès corals, us dóna emocionada,
l'ànima ungida amb l'exquisit present!
(Pasqua de 1960)

A l'escriptora Regina Opisso de Llorens,
que en la joventut de Caterina Albert
havia estiujejat a l'Escala, on sovint lluïa les
seves notables dots de recitadora en la
penya d'amics. Havia d'esdevenir la mare
del periodista que es firmaria Artur Llopis.

Voleu un mot, senyora? Aquí el teniu:
La cendra del record serva el caliu
d'una esbelta i gentil recitadora
de gràcil gest i veu encisadora,
—font regalada en les xardors d'estiu—.

A eix simpàtic record evocatiu
mon darrer compliment: Salut, senyora!
(L'Escala, 20 de novembre de 1917)

Al col·leccionista d'autògrafs argentí,
Sr. Andrés Gualberto Pérez.

Aquests mots, són...
Aucells que volen sobre un mar brugent,
nàuxers que coratjosos el fendeixen,
pont ideal, quins dos extrems uneixen
un continent a l'altra continent.
Atorgueu a les aus rebuda pia
i als nàuxers esgotats pel llarg viatge
el generós i cordial hostatge
en vostra simpatia.
(Desembre 1952)

L'anterior dedicatòria ofereix un cas
insòlit que demostra com la facilitat versifi-
cadora de Caterina Albert també es feia
extensiva al castellà. A sota, hi va posar la
següent traducció rimada, prevenint que
el destinatari no conegués la nostra
llengua:

Estas palabras, son...

Aves que vuelan sobre el mar hirviente,
nautas que en leve esquife lo atraviesan,
puente ideal, cuyos extremos besan
un continente y otro continente.
Las aves acoged con alma pia
y a los nautas, rendidos por el viaje
prestad, señor, un cálido homenaje
en vuestra simpatía

Per Antònia Bartomeu i Mercè Granell, concunyades que vivien juntes. La primera, natural de Reus, empesa per la seva gran admiració a Víctor Català, va edificar a l'Escafa, al passeig Lluís Albert, —dedicat al pare de l'escriptora—, la casa *Solitud* i el jardí annex *El Clòs del Pastor*, al qual es refereix el darrer vers de l'adjunta dedicatòria. (En ell he pogut instal·lar el museu-arxiu Víctor Català, gràcies al llegat que Antònia Bartomeu va fer d'ambdues finques a la meva tia Caterina, de la qual les vaig heretar).

Per molts anys i bon bany, senyores mies!
Vulga el Senyor que sien vostres dies
com garlanda de roses en verger:
plens d'aroma i color de fantasies;
plens de la pau beata d'un recer.

(Nadal 1916)

Altres dedicatòries estan amarades d'un acusat sentit de l'humor, qualitat aquesta que, certament, és difícil d'imaginar a través del pessimisme fatalista que traspuen les tràgiques proses de Víctor Català. Serveixin d'exemple els següents versos que va dedicar a la seva germana petita, Amèlia, —que era molt alta—, en la diada de Reis de l'any 1918, quan va començar a festejar:

Truc, truc, amigueta cara,
del pis alt i el cabell curt,
quan te desperti el nou dia
surt a la finestra, surt.
Veuràs que els tres Reis benèfics
que corren quan dorm tothom,
en passar per casa teva
també t'han deixat quelcom.
Com ets tan enjogassada
t'han portat joguets d'Orient
i per quan te facis monyo
un... simpàtic pretendent.

Els Reis d'Orient,
Melcior, Gaspar i Baltasar.

Del mateix caire és aquesta altra dedicatòria adreçada a la meva esposa i a mi quan va néixer la nostra primera filla. Ens la va posar en un exemplar de la primera edició de les seves *Obres completes* (1952). Anaven il·lustrades (?) amb un adust retrat de la meva tia, que li va «inspirar» la següent quarteta irònica:

Per podè espantar la nena
—quan no vulgui fer bondat,

amb aquesta ànima en pena
que està al lloc de mon retrat...

I per acabar, l'última felicitació que en conservo. Amb prou feines s'hi veia, però mantenia el pols segur, l'escriptura és rectilínia i el sentit de l'humor intacte. La meva tia Caterina ratllava els noranta cinc anys...

Bon any, de la lleganyosa
que no hi veu a un dit del nas,
ni sap la lletra que posa
al damunt del cartipàs...

És el darrer testimoni escrit que dóna fe de la fermesa de caràcter de Víctor Català i a l'ensens de l'afable simpatia de Caterina Albert.

Lluís Albert és el fundador del Museu-Arxiu «Víctor Català» de l'Escafa.

Caterina Albert amb
la seva germana
Amèlia, a la qual va
dedicar una de les
poesies
humorístiques
recollides en aquest
article.

NOTES

1. Editorial Dopesa, Barcelona. Premi Joan Estelrich 1978.
2. Carles Vallès-Editor, Figueres 1987.
3. Editorial Aedos. Barcelona 1962.
4. *Barcelona modernista*, de Cristina y Eduardo Mendoza. Editorial Planeta. Barcelona 1989, pàg. 158.